

Telegraful Român

ORGANUL OFICIAL AL ARHIEPISCOPIEI ORTODOXE ROMANE DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU
ȘI AL EPISCOPIILOR CLUJ ȘI ORADEA

Abonamentul
pentru parohii cl. I Lei 40; cl. II Lei 30; cl. III Lei 25. Particulari Lei 25. Autorități și străinați Lei 50. De sprijin Lei 75. Pentru America 10 Dolari.

Articolele și corespondența
se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. 1 Mai 35. — Articolele nepublicate nu se inapoiază. — Scrisorile nefrancate se returnează.

Prețul inserțiunilor
un cm.² 60 Bani pentru odată; dacă se publică de mai multe ori se dă rabat corespunzător. Inserțiunile se adresează ADMINISTRĂȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, strada 1 Mai Nr. 35.

Mărturii ale unității

La 21 octombrie a. c., se împlinesc 7 ani de la epocalul act al Reîntregirii bisericești. În acești 7 ani frații regăsiți în sânul Bisericii mame au dus o viață unitară bisericească, lucrând cler și credincioși pentru propășirea vieții religios-morale și pentru sprijinirea lucrărilor de folos obștești și a luptei pentru pace. Astfel că acești 7 ani au marcat un permanent progres în consolidarea unității sufletești și de acțiune a tuturor credincioșilor bisericii noastre, vechi ortodocși sau reveniți. Despre această unitate sufletească și de acțiune mărturisesc și faptele, dar și declarațiile preoților și credincioșilor reveniți. De aceea socotim că la acest popas sărbătoresc este instructivă o spicuire din declarațiile preoților și credincioșilor în legătură cu viața lor de după reîntregirea bisericească și cu procesul de consolidare și desăvârșire a unității bisericești.

În ce privește preoții, aceștia lucrează împreună întru dezvoltarea credinței strămoșești, colaborând și pe plan bisericesc și pe plan social, ca și când ar fi fost de mult preoți ai aceluiși altar. Iată ce spune în această privință preotul revenit V. Pinciu din Rășinari (protopopiatul Sibiu): „Din 21 octombrie 1948 de la marele act al unirii, am căutat cu ceilalți doi frați să ducem o acțiune unitară și continuă pentru cimentarea acestui act al unificării celor două biserici. Am urmat și eu vechiul obicei ce se practica la cele două biserici ortodoxe, ca serviciile divine din dumineci și sărbători să e facem prin rotație la cele trei biserici. Am început prin predicile mele, având la bază discuțiile de lămurire din Conferințele preoțești, să explic credincioșilor arătându-le marea însemnătate a acestui mare act al unirii celor două biserici. Am slujit diferite slujbe în sobor cu ceilalți preoți ortodocși din comună, ca: masluri, sfeștani, parastase, înmormântări, procesiuni etc, însușindu-mi întru toate practicile bisericii ortodoxe . . . , iar în ce privește botezarea copiilor, ea se face la biserica cea nouă. Am înlocuit cuvintele latine din slujbe, ca: spirit, vergură, dispunător, etc. Au fost cooptați membrii în Consiliul parohial ortodox 5 credincioși reveniți. Am schimbat cărțile cele vechi cu cele noi primite de la Sf. Patriarhie. Am luat parte regulată la cursurile de îndrumare pastorală și la Conferințele lunare preoțești care ne-au dat un prețios prilej de înfrățire a preoților. Și ca un adevărat slujitor a lui Hristos, în munca mea de unificare, am înlăturat

din ce în ce mai mult ceea ce ne despărțea, întărind și cimentând astfel unificarea bisericească, după cum se poate vedea și din afirmația făcută de unii preoți ortodocși, care ne-au vizitat parohia, că dacă aș avea și barbă nu s-ar cunoaște după slujbă că aș fi preot revenit“.

Aceeași mărturie o aduce și părintele V. Oprea din Hodac (Reghin): „Emoționant a fost serviciul primei Învieri după revenire săvârșit de amândoi preoții, când corurile celor două biserici au dat alternativ răspunsurile, când cei aproape 2200 credincioși prezenți simțeau că alături de Învierea Mântuitorului ei pot să-și prăznuiască învierea unității lor de credință. Câtă bucurie s-a așternut în inimile celor peste 1400 credincioși, când în biserica veche ortodoxă la sărbătoarea sfinților apostoli Petru și Pavel cei doi preoți împreună cu P. C. protopop al Reghinului săvârșeau cea dintâi sf. Liturghie împreună. Slujirile împreună au fost îndemn pentru toți credincioșii de a căuta să aibă pe amândoi preoții la multe din serviciile ce le reclamau nevoile lor sufletești. De atunci în lipsa unui preot din parohie credincioșii știau să se adreseze pentru toate trebuințele lor celui alt preot, căci doar una și nedespărțită le este credința“. În același sens mărturisește și preotul Ilie Gligor din Hudorf I (Sighișoara): „Înțelegând covârșitoarea însemnătate a actului unirii bisericilor . . . , în înțelegere cu C. preot Petri parohul parohiei revenite, am purces la consolidarea unirii și anume: am servit alternativ în cele două biserici. Subsemnatul am servit împreună cu păr. Petri la înmormântări, am săvârșit taina sf. cununii în biserica fostă unită, în timp ce C. Sa săvârșia aceeași taină în biserica veche ortodoxă. La săvârșirea tainei sf. Maslu am servit împreună. Am administrat filia Ormeniș în mod alternativ În lipsa păr. Petri din parohie am servit o Duminică în biserica revenită având toți credincioșii iar a doua Duminică în vechea biserică ortodoxă unde au venit și credincioșii reveniți. Am săvârșit înmormântări din parohia fostă unită . . . , după cum și C. Sa a săvârșit înmormântări și botezuri de copii în cadrul parohiei ort. vechi. În ce privește pastorația în parohie între noi există o armonie perfectă, lucrând în ogorul Domnului împreună“. Iar C. pr. Emil Petri (Hudorf II) confirmă aceste mărturisiri: „am colaborat și înainte de actul reîntregirii bisericești, dar de atunci încolo am fost cu adevărat și

sinceri colaboratori oricând și ori unde se cerea ca prin noi să fie slăvită Biserica ortodoxă. Am servit în Biserica veche ortodoxă și a servit și păr. Gligor la altarul Bisericii mele, făcând prin acest fapt să se cunoască că împărtășim aceeași credință și că dezbinarea confesională a rămas în sarcina unui furtunos trecut. Am săvârșit și a săvârșit și păr. Gligor cununii în ambele biserici și botezuri. Am servit împreună aproape la toate sfintele Masluri . . . și la toate înmormântările, dând dovadă prin exemplul personal de o iubire apostolească și respect frățesc, arătând și enoriașilor noștri calea de urmat pe care a fost posibil să se întâlnească într-o singură turmă și închinătoare la unul și același altar dreptmăritor. Am administrat alternativ ani de-a rândul filiile Ormeniș și Brad, îndrumându-ne credincioșii ca în Duminecă, când eram de rând în filii să participe la serviciul religios din cealaltă biserică, unde enoriașii celeilalte biserici au fost primiți cu dragoste și dreg. fruct al dragostei creștinești promovați la locurile de frunte în biserică“. Același lucru îl mărturisesc sute de preoți, arătând cum unitatea clerului se întărește și se desăvârșește prin slujirea la același sf. Altar, prin împărtășirea din același sf. Potir, prin propoveduirea aceleiași învățăături, prin lucrarea în același ogor duhovnicesc, prin participarea la aceleași cursuri de îndrumare și conferințe preoțești, prin conlucrarea pe teren social, prin atmosfera de frățietate care domină relațiile dintre ei, prin toată viața care se scurge în alvia bisericii strămoșești, pentru slava căreia lucrează toți slujitorii altarelor noastre,

Aceleași mărturii le găsim și la credincioșii reveniți. Ei se simt foarte mulțumiți că stau una cu frații lor în biserica strămoșilor noștri

În primul rând credincioșii reveniți sînt mulțumiți că au conducerea bisericească în țară și nu la Roma și că fac parte împreună cu toți credincioșii români din Biserica ortodoxă română. „Sîntem mulțumiți că biserica noastră este condusă de Patriarhul nostru din București și nu de papa din Roma. Ce treabă are el (papa) cu noi? Pot să spun că mă simt mulțumit când conducerea se face de la noi din țară, care conducere ne îndeamnă prin orice învățătură la pace și la înfrățire între popoare“, declară I. Moldovan din Morăreni. „Astăzi tot poporul românesc se închină lui Dumnezeu în credința ortodoxă și are o singură conducere în cele bisericești. Sînt bucuros că fac parte din biserica poporului românesc și în sânul ei vreau să trăiesc dimpreună cu toți frații mei români“, mărturisește I. Boțoman din Noul (Sibiu).

Credincioșii reveniți sînt mulțumiți și pentru că „chiriarhii bisericii ortodoxe și-au arătat și în prezent față de preoții credincioși și foști greco-catolici toată dragostea” (Boziaș). Ei sînt apropiați de credincioși și le adresează pastorale și îndrumări variate scrise într-o limbă populară, pe care credincioșii le ascultă cu drag și le urmează (I. Macavei, V. Cotruș, I. Mureșan din Morăreni).

În al doilea rînd, ei sînt foarte mulțumiți pentru că viața religioasă-bisericească din parohiile lor nu numai că se continuă așa cum a fost înainte, ci este și mai bogată și mai puternică. În biserici se săvîrșesc aceleași slujbe ca și înainte, și se propoveduește aceeași învățătură. Singura deosebire este că acum credincioșii sînt mai mulți pentru că sînt împreună cei reveniți cu cei vechi ortodocși, și participarea lor la sfintele slujbe este mai vie ca altădată. „Astăzi cînd într-adevăr sîntem una în credință, ne simțim bine ca frații, ne rugăm împreună în aceeași biserică la același Dumnezeu, mergem toți la un altar, sîntem una cu consătenii și rudeniile noastre din sat în credință, una cum au fost și strămoșii noștri” (S. Comșa-Toarcla, V. Porime-Gănești, Gh. Stoia-Hașag, A. Starociu-Nucet, V. Solomon-Boziaș, C. Vulcan-Săcădate etc.). „Cu dragoste, cu plăcere mergem cu toții în fața sf. Altar. Ne bucură mai mult că sîntem laolaltă și sîntem mai mulțumiți că poporul se împacă mai bine unul cu altul și preotul face slujbă mai bine și cu dragoste”. (N. Lupea și I. Dordea-Hașag, I. Tudor-Sadu, I. Ban-Gănești etc.). „Acum nu mai zicem noi și voi, ci în unire mergînd cu toții cînd la o sf. biserică, cînd la cealaltă, ne împărtășim din același potir cu trupul și sîngele Domnului și trăim în bună înțelegere așa cum au trăit strămoșii noștri înainte de 1700”, mărturisesc credincioșii din Benești. Pentru că „ne rugăm toți romînii din satul nostru la același altar al Domnului mă simt foarte bine sufletește, mă rog cu căldură, am mulțumire deplină la sf. Liturghie și mai ales la cîntarea în comun a tuturor credincioșilor. Acum toți avem o singură Biserică și ne închinăm toți cu dragoste în Biserica Domnului”. (A. Marg.-Vurpăr). După unificare „poporul a luat parte la slujbele finite în Biserică cu mai multă prezență, fiind și mai mulțumiți, văzîndu-se într-o singură biserică. Azi se umple sufletul de bucurie cînd auzi frumoasele cîntece la slujbă în zilele de duminică și în sfintele sărbători la care iau parte activă toți credincioșii din sf. biserică, cari întotdeauna este puțin încăpătoare pentru cei veniți aici”. În cei 7 ani de unificare credincioșii reveniți „nu numai că au devenit buni credincioși ai bisericii ortodoxe, dar au căutat să se evidențieze prin credința și zelul cu care s-au înfrățit la altarul Domnului nostru Iisus Hristos”. (I. Drăgan, Gh. Brașoveanu și N. Aldea din Vurpăr, Bota C. și V. Măndac din Ruși-Munți etc.) Toate aceste declarații pot fi cuprinse în cuvintele credinciosului N. Tatu din Nucet: „În biserica ortodoxă ne simțim la noi acasă și sîntem fericiți căci copiii noștri nu se vor mai batjocori unii pe alții, ci vor trăi în bună înțelegere, clădind pacea și bunăstarea pe seama lor”, sau în cuvintele credinciosului I. Bastea din Cincul: „unificarea ne-a întărit unitatea religioasă a poporului nostru. N-am schimbat nimic, nici credința nici rînduielele. Ceea ce simt e că sîntem mai mulți”.

Credincioșii se bucură de asemenea că acum „toți preoții slujesc la același sf. altar, că este foarte bine ca toți romînii să aibă o singură credință și toți popli romîni să slujească slujbe frumoase toți laolaltă către bunul Dumnezeu”. (T. Blaca și S. Toader din Monor, Nistor I. din Ghijasa de sus, N. Hampu din Hosman etc.). Credincioșii se bucură că acum căsătoriile se fac fără nici o piedecă, că sluj-

bele de obște se săvîrșesc în sobor, că pentru cununia a doua nu e nevoie să treacă la ortodocși ca pe urmă să revină la greco-catolici sau să nu treacă la ortodocși și să trăiască în concubinaj, ci acum avînd deslegare bisericească se pot cununa și cei care erau concubini, etc. (N. Vasiu-Racovița, T. Rusu-Alțina etc.).

Astfel credincioșii reveniți se atașează cu toată dragostea de biserica noastră în care se simt mulțumiți sufletește și una cu frații lor vechi ortodocși în aceeași credință și aceleași tradiții strămoșești. Chiar și micile deosebiri în cuvinte dispar în vadul acestei vieți bisericești unitare. „Ne simțim ca lîngă o mamă în cadrul bisericii ortodoxe, Părintele nostru face slujbă după cum făceau preoții noștri mai bătrîni, după vechile rînduiele ortodoxe, nu după cum făceau preoții noștri mai noi cu adăugiri streine de obiceiurile noastre strămoșești”, declară credincioșii reveniți din Spini. Ei se bucură că aceste inovații au dispărut și că s-au întors la legea strămoșească păstrată de înaintașii lor și apărută de ei înșiși. De aceea și folosirea cuvintelor „spirit sau duh, îndură-te sau miluiește-ne” nu mai reprezintă o problemă, credincioșii știind că e o deosebire pur formală și că preoții și cîntăreții greco-catolici bătrîni slujiau pînă aproape în vremea noastră cu duh și miluiește-ne — și sînt mulțumiți să li se slujească după vechea lege strămoșească. (V. Aron-Alma, Belea Nicolae-Racovița).

Atașamentul credincioșilor reveniți față de biserica noastră se vede nu numai în participarea lor la viața bisericească propriu zisă, ci și în contribuția lor la clădirea de biserici și case parohiale sau la pictarea bisericilor, la repararea lor, la aranjarea cimitirelor etc. „Mă bucur că sîntem o singură biserică și mai mult că ne înțelegem cu toții ca frații. Dacă este cazul să facem ceva pentru biserică facem și dăm cu inimă bună, știind că ori care ar fi biserica, fie cea veche ortodoxă, fie cea revenită, sînt ale noastre, „mărturisesc credincioșii din Benești. Aceasta este mărturia tuturor credincioșilor (Cf. A. Starociu-Nucet, N. Aldea-Vurpăr, Veljan Toma-Foseldea, parohia Pelișor etc.).

Avînd în vedere cele de mai sus nu ne pot mira mărturisirile unanime ale credincioșilor reveniți, că ei sînt foarte mulțumiți de unificare, că se simt „ca lîngă o mamă în cadrul bisericii ortodoxe” „că se simt la ei acasă”, fiind „mulțumiți și fericiți în sînul bisericii ortodoxe”. Ba declară că „sub biserica ortodoxă romînă sîntem mai mulțumiți cu toții decît eram înainte”. (V. Demian-Morăreni M. Tatu-Nucet, I. Strbu-Rășinar, credincioșii din Spini etc.).

Sînt suficiente aceste mărturii ale preoților și credincioșilor reveniți ca să ne arate că procesul unificării sufletești în alvia tradiției strămoșești s-a desfășurat în mod normal și că reîntregirea bisericească nu este ceva formal ci este o realitate vie, o viață spirituală unitară în care sînt cuprinși deopotrivă toți frații și la propășirea căreia contribuie deopotrivă toți.

Dar reîntregirea bisericească nu a însemnat numai refacerea unității bisericești a credincioșilor romîni, ci și unificarea lor în munca pentru o viață mai bună și lupta pentru pace. Rupînd legăturile cu Vaticanul, clerul și credincioșii reveniți împreună cu frații lor, sub călăuzirea bisericii noastre, pășesc cu hotărîre alături de popor spre o viață mai fericită. Ei își dau seama că reîntregirea e și o contribuție la unitatea poporului romîn și la întărirea patriei. „Prin unirea bisericească din 1948 sîntem uniți și în muncă și în rugăciune”, declară I. Mușunoi din Cincul. Acum „oamenii se ajută în munca lor de pe ogoare, fără să se mai întrebe care au fost uniți sau ortodocși. Să dea Dumnezeu pace în lume, să ne putem munci ogoarele cu care sîntem înfrățiiți dela naștere și înfrățiiți acum și în

credința ortodoxă” (Rusu T.-Alțina). De aici concluzia: „Numai cine nu-i bun romîn vrea să fim de diferite religii, căci numai unde este unire în credință și în muncă se pot face lucruri bune” (A. Cărbunea-Racovița). Credincioșii își iau astfel angajamentul de a „sluji cu drag și cu rîvnă biserica ortodoxă ca ea să înflorească” și angajamentul de a munci „cu puteri sporite pentru a ridica scumpa noastră patrie Republica Populară Romînă pe o treaptă mai înaltă pentru fericirea noastră și a copiilor noștri”. (I. Truța și Suciu V. din Seuca, V. Coroș-Bernadea, D. Bucur-Veștem etc.).

Uniți în credință și în muncă credincioșii bisericii noastre pășesc înainte spre un viitor fericit, contribuind la propășirea bisericii, la întărirea patriei și la biruința păcii în lume. Toate mărturiile lor arată că sînt drepte cuvintele I. P. S. Patriarh Justinian că reîntregirea bisericească este „o pagină pe care nimenea nu va mai putea-o șterge din cartea vieții religioase a poporului romîn”. Ea pecetluiește pentru totdeauna unitatea bisericească și unitatea în muncă a tuturor credincioșilor romîni.

La aniversarea a 7 ani dela epocalul act al reîntregirii bisericești constatăm cu bucurie marile progrese realizate pe calea desăvîrșirii unității sufletești a preoților și credincioșilor în așa fel încît putem spune că sîntem cu adevărat una în credința moșilor și strămoșilor noștri, în munca pentru o viață mai bună și în lupta pentru pace. Sub semnul acestei unități preoții și credincioșii bisericii noastre vor merge înainte, întărind din ce în ce mai mult atașamentul lor față de Biserica ortodoxă și lupta lor pentru întărirea patriei și pentru pacea a toată lumea.

Telegraful Romîn

Necrolog

În dimineața zilei de 5 august 1955, s-a stins din viață, după o lungă și grea suferință, în vîrstă de 71 de ani în al 49-lea de preoție, vrednicul preot protopop-onorar, Victor Cîmpean, dela parohia Goren, protopopiatul Reghin.

A fost o exemplară figură a preoțimii noastre, fiind prieten cel dintîi care a aderat, el și parohia sa, la actul istoric al Reîntregirii Bisericii ortodoxe din Transilvania.

Temperament activ și însușit de zel pastoral a lăsat în urma sa în toate parohiile încredințate: Suseni, Filpeșul-mare, Goren, realizări bisericești și sociale, deosebit de meritorii.

Deasemeni, era o instructivă pildă de disciplină și constanță.

Prin exemplul personal și prin activitate directă a contribuit la consolidarea Reîntregirii.

Luni, 8 august, bucurîndu-se de favoarea unei zile luminoase și însorite — a fost înmormîntat — lîngă biserica din Goren, ctitoria activității sale de preot din ultimii ani ai vieții.

Un înălțător prohod a fost servit de prot. raionului M. Ciobanu și preoții: M. Dorgo-Logic, V. Anca-Dedrad, Gh. Cunesco-Luieru-Suseni.

Pr. M. Dorgo a ținut predica dogmatică. Prot. M. Ciobanu a adus salutul preoțimii din raion, elogînd în cuvinte simțite personalitatea și activitatea preotului răposat.

Pr. Cunesco Gh. a vorbit în numele credincioșilor din Suseni, unde preotul Victor Cîmpean a păstorit un răstimp de 32 de ani.

P. V. Anca a încheiat seria cuvîntărilor, făcînd iertăciunile îndătinate. A luat parte la înmormîntare o numeroasă asistență de credincioși din mai multe sate, în inimile cărora N. Cîmpeanu și-a cîștigat mormînt viu de neuitată amintire a celui care a fost vrednic preot și distins om.

Fle-i țărîna ușoară!

Preot Cunesco Gh.

Din lupta clerului greco-catolic pentru legea strămoșească

Profesorul și canonicul Ioan Micu Moldovanu

— La împlinirea a 40 ani de la moartea sa —

La temelia epocalului act al reîntregirii bisericești stă și lupta dirză de apărare a legii strămoșești din partea clerului și credincioșilor greco-catolici, atașamentul lor neclintit dealungul celor 250 ani de desbinare bisericească față de tradițiile strămoșești. Căci menținerea clerului și credincioșilor greco-catolici în vechile tradiții de dinainte de 1698 însemna păstrarea unității de credință cu frații ortodocși din Ardeal, adică păstrarea tuturor credincioșilor români în cadrele tradițiilor ortodoxe străvechi. Ori tocmai această unitate de tradiție și credință a constituit temelia spirituală a refacerii unității noastre bisericești în 1948, când au căzut piedecile externe care opreau realizarea dorinței clerului și credincioșilor de a fi una și când regimul de democrație populară a acordat credincioșilor libertatea de a-și manifesta vrerea și a o realiza. De aceea marile figuri de luptători din sinul bisericii greco-catolice pentru apărarea și păstrarea legii strămoșești sînt cinstite astăzi ca precursori strălumiți ai Reîntregirii noastre bisericești, ca luptători pentru unitatea spirituală a credincioșilor români din Ardeal. Pe ei îi simțim alături de noi, în rînd cu noi, ca pe niște îndrumători cari prin viața și lupta lor ne arată că misiunea noastră este de a păstra atașamentul neclintit față de legea strămoșească și de a ne întări din ce în ce mai mult unitatea frățească în sinul bisericii strămoșești.

În acest sens îl simțim alături de noi și pe profesorul și canonicul prepozit Ioan Micu Moldovanu, de la moartea căruia s-au împlinit în toamna acestui an 40 de ani. El a fost „unul dintre cei mai mari fii pe care i-a avut cîndva Biserica” greco-catolică română (vezi „Cultura Creștină” nr. 14—1915, p. 417), dar și unul dintre cele mai reprezentative figuri ale luptei clerului greco-catolic pentru apărarea tradițiilor ortodoxe împotriva inovațiilor catolicizante și pentru înfrățirea preoților din cele două biserici românești. De aceea la această comemorare se cuvine să reînviem amintirea lui și să scoatem în evidență marile merite ale scriitorului și luptătorului Ioan Micu Moldovanu, a cărui viață și operă este un exemplu de consecvență neîncovoiată și de luptă dirză pentru apărarea legii strămoșești.

Ioan Micu Moldovanu s-a născut la 13 iunie 1833 în satul Varfalău (Moldovenești) de lângă Turda dintr-o familie de iobagi români. A început școala primară în sat, continuînd-o la Blaj, unde a terminat și liceul, fiind la carte și la purtare mereu cel dintîi. A urmat un an la facultatea de teologie din Budapesta, și cîteva luni la facultatea de teologie din Viena, de unde e nevoit să se retrage din pricina unei boale de piept, pentru a-și continua studiile la seminarul teologic din Blaj. A fost numit în 1857 profesor la seminar, pentru ca în anul următor să treacă profesor la liceu, unde a predat rînd pe rînd istoria, geografia, limba română, filosofia, limba și literatura latină. În 1879 a fost ales canonic, ocupînd mult timp și funcția de vicar mitropolitan, iar între 1892—1895 a fost locuitor de mitropolit, în 1893 fiind candidat la scaunul mitropolitan. După moartea lui Barițiu a fost ales președinte al Astrei, iar în 1895 Academia Română îl primește între membri săi activi. A fost 22 ani profesor și 36 ani canonic. A murit în 20 septembrie 1915.

Alături de îndatoririle oficiale, I. M. Moldovanu a desfășurat și o bogată activitate de scri-

itor, ocupîndu-se în colaborare cu Timotei Cipariu în special de limba și istoria romînilor. El a reorganizat tipografia diecezană, a înființat librăria blăjeană, a redactat între 1876—1881 Foiaia Scolastică, a colaborat la „Arhivul pentru Filologie și Istorie”, a adunat o mulțime de poezii populare, de monumente vechi de limbă și literatură romînească, formîndu-și cea mai valoroasă bibliotecă particulară din Transilvania, a scris cărți de școală, a polemizat cu Titu Maiorescu apărînd Școala filologică cipariană, și cu Nicolae Popeia în legătură cu Istoria Bisericească, a publicat actele sinodale ale bisericii greco-catolice romîne etc. Ioan M. Moldovanu însă n-a făcut știință pentru știință, ci știință în slujba poporului romîn și a bisericii romîne. În ce privește aspectul bisericesc, scrierile lui sînt izvorite din dorința ca „prin lățirea cunoștinței despre trecut să se lățească și alipirea către toate instituțiile cele bune ale bisericii noastre”, pentru ca să fie înlăturate toate scăderile și viața bisericii să se dezvolte în mod salutar în conformitate cu tradițiile strămoșești. El se plinge că ignorarea trecutului duce la inovații streine de spiritul și tradițiile bisericii, inovații datorite „ultramontanilor”, care amenință însăși viața bisericii. Sînt celebre în acest sens cuvintele scrise în prefața vol. I. din Acte Sinodale ale Bisericii romîne de Alba-Iulia și Făgăraș (Blaj 1869): „E cunoscut ce puțin se cultivează la noi de un timp încoace cîmpul istoriei bisericești. Daunele provenitoare de aici toți le simțim cu amar... și Doamne, mare lipsă am avea de cunoașterea vieții și fazelor prin care a trecut biserica noastră. Crescuți mare parte în școli străine, cu toții lăptați cu principii mai virtuoase de ale străinilor, cunoaștem istoria, dreptul și așezămintele altora — iară despre ale bisericii noastre sau nu avem nici idee sau de avem oare care cunoștințe acele de comun sînt prea deficiente. Urmează apoi în modul cel mai natural că pe lîngă cea mai mare bunăvoință să nu știm prețului bunului ce avem și să o sclintim cînd nișim a corege răul”. Școlile streine de care amintea erau școlile romano-catolice, care creșteau pe viitorii episcopi, teologi și canonici, în spirit catolic și îi îndepărtau de cunoașterea tradițiilor strămoșești. „Spre a contribui ceva către delăturarea acestor scăderi” a tipărit I. M. Moldovanu actele sinodale ale bisericii greco-catolice în două volume, convins fiind că cunoașterea istoriei bisericești și în special a acestor acte este ghidul cel mai potrivit întru ferirea de pericolele catolicizării și întru lucrarea sănătoasă pentru dezvoltarea bisericii pe linia vechilor tradiții. Astfel istoria devine pentru el o armă în actualitatea bisericească împotriva tuturor schimbărilor ce s-au introdus fără consimțămîntul clerului și credincioșilor și pentru păstrarea și reînvierea vechilor așezăminte ale bisericii. În felul acesta I. M. Moldovanu se arată un vrednic continuator al lui Petru Maior, care formulase în mod magistral tezele de luptă ale clerului și credincioșilor din sinul bisericii greco-catolice: 1. Păstrarea neschimbată a legii strămoșești peste care nu primesc nimic mai mult decît cele patru puncte; 2. Combaterea absolutismului ierarhic și revenirea la organizarea veche sobornicească a bisericii. El devine astfel întruchiparea luptei clerului greco-catolic din a doua jumătate a secolului al 19-lea și de la începutul sec. al 20-lea împotriva tendinței de a catoliciza biserica greco-catolică și pentru apă-

rarea drepturilor și tradițiilor istorice ale acestei biserici. Și cum lupta aceasta și-a găsit culminația în sinodul de la 1868, I. M. Moldovanu acordă o deosebită însemnătate hotărîrilor acestui sinod și spre a le răspîndi cît mai mult le tipărește în volum, alături de hotărîrile sinoadelor anterioare, care toate au apărut neschimbarea legii strămoșești. De aceea socotim că expunerea rezumativă a acestor acte sinodale este cel mai potrivit mijloc de a ne da seama de poziția teoretică și practică a lui Ioan M. Moldovanu, care e poziția întregii generații de preoți și intelectuali dintre 1848—1918.

Pentru I. M. Moldovanu starea ideală a bisericii greco-catolice este aceea din vremea episcopului Inochentie Micu, cînd exista o unitate între episcopi, sinod și credincioși și cînd biserica era sinodală și tradițiile strămoșești se păstrau neschimbate. În ce privește starea bisericii din vremea lui, I. M. Moldovanu scrie: „Un episcop scris la Roma sînt acum 100 de ani — suspinăm cînd ni se aruncă vorbele — a te uni însemnează a pierde libertatea religioasă. Să reînvie dînsul azi, adevărat nu ar afla aci pe teologul (iezuit) cauza durerii sale, însă ar afla altele care poate mai adînci suspine ar scoate din pieptul-i. Mulți plîng azi cu Ieremia Profetul: păstori mulți au stricat via (12, 10) — și socotesc biserica noastră amenințată mai mult decît ori. cînd altădată”. De aici rezultă că prin faptul că anumiți păstori ai bisericii greco-catolice caută să înlătore vechile tradiții și au desființat sinodalitatea, această biserică este amenințată cu ruina. De aceea imperativul reîntoarcerii la vechile tradiții și la sinodalitatea, care constituia puterea acestei biserici. În acest sens s-au pronunțat toate sinoadele din decursul istoriei bisericii greco-catolice și sinoadele din sec. 19 și 20, pentru că ele erau formate din protopopi și reprezentanți ai clerului, care erau legați de legea strămoșească. Astfel sinodul dela 1850, la care au participat între alții: S. Crainic prepozit, Vasile Raț canonic, C. Alutan canonic, T. Cipariu canonic, Alexandru Șuluțiu vicar, I. M. Moldovanu profesor și alții, deși a fost convocat numai pentru a alege și propune trei candidați la episcopie, totuși își exprimă în primul rînd dorința ca sinodul să se constituie pe bază de deputați mirenești și bisericești, pentru ca nu numai clericii ci și credincioșii să aibă glas la alegerea episcopilor și în afacerile bisericești, în conformitate cu hotărîrea Adunării Naționale din 3/15 mai 1848, și în conformitate cu vechile tradiții ale Sinodalității ortodoxe. Totodată sinodul precizează că: 1. Unirea constă numai în cele patru puncte și în nimic altceva; 2. „Biserica romînilor greco-catolici amăsurat canoanelor sale din biserica răsăritului să aibă putere legiuită și nerestrînsă a-și ține sinod după vechia sa datină în tot anul, compus din bărbați aleși eclesiastici și civili... și aceasta cu afit mai virtuos cu cît trîsta experiență cu durere ne-a arătat și documentat că toată neînțelegerea între episcopi și membrii clerului și poporului numai de acolo a purces că împiedacă fiind această mîntuitoare adunare sinodală nu au avut ocaziune a se putea înțelege între sine cu înțelegere frățească”. Sinodul roagă pe viitorul episcop să păzească Biserica în vechia ei libertate și să respecte vechiul drept al soboarelor mixte.

Cum dorințele acestui sinod n-au fost ascultate, ele sînt reluate cu mai multă amploare la sinodul din 1868, care reprezenta toată mitropolia Blajului împreună cu cele 3 eparhii ale ei, avînd 215 membrii. Acest sinod discută și definitivază „Proiectul relativ la restabilirea autonomiei și constituției sinodale a bisericii greco-catolice” prezentat de vicarul Făgărașului, Ioan Antoneli. În el se „arată starea de confuziune și decadență în care ajunsese Biserica noastră” și se precizează: „cauza răului este în împiedecarea vieții sinodale și în schimbarea disciplinei și a instituțiilor

noastre bisericești pe cale anticanonică". Drept soluții pentru salvarea bisericii de ruină totală se propun și se aprobă următoarele condițiuni de alegere, pe care noul mitropolit trebuie să le observe: 1. Autonomia constituțională și sinodală a bisericii greco-catolice se stabilește după sinoadele ecumenice și după praxa bisericească observată înainte „de a se fi alterat prin măiestriile absolutismului”; 2. „Unirea noastră cu biserica romano-catolică este și rămâne în secolii numai dogmatică în cunoscutele patru puncte și alt nimic”; 3. „Știrbirea mai departe a libertății și drepturilor bisericii noastre nu o vom suferi sub nici un fel de împrejurare” și nici facerea de recurs la „arhieriei sau consistoriile romano-catolice”; 4. Se reînnoiește dorința „ca sinoadele să se compună atât din membrii clerici cât și mireni” și se obligă episcopii de a ține sinod în fiecare an. Membrii sinodului pentru a salva „biserica de apunere și clerul și poporul de umilire” se obligă: 1. că oricine va ocupa scaunul mitropolitan și Scaunele episcopicești „va observa și va face a se observa toate aceste condițiuni pînă în ultimele lor consecințe și nu va ceda a se mai știrbi din drepturile bisericii noastre nici o iotă prin nici o putere sau lumească sau eclesiastică, ci mai virtos va fi întotdeauna gata a suferi ca Sava sau a merge pe urma lui Klein și a lui Maior decît ași vedea biserica sa batjocorită și umilită”; 2. Că vor sprijini pe „arhierul care va lupta pentru autonomia bisericii noastre și-l vor apăra de toate loviturile din afară”.

Vedem dar că sinodul din 1868 a pretins păstrarea autonomiei bisericești față de biserica romano-catolică, neschimbarea legii strămoșești și reînvierea sinodalității mixte, împotriva absolutismului ierarhic și tendințelor de schimbare a legii strămoșești. Care este atitudinea profesorului I. M. Moldovanu față de acest sinod? Ea se vede prin faptul că el este unul dintre luptătorii marcanți și sprijinitorii fervenți ai propunerilor acestui sinod și prin faptul că el nu numai că publică actele lui în fruntea volumului I, ci și încheie acest volum cu un studiu „despre dreptul de alegere”. În acest studiu I. M. Moldovanu arată că biserica română de Alba-Iulia „din timpuri neamintite a fost și este în uzul dreptului de a-și alege pe capul spiritual”, drept care a fost respectat și după 1698. Dacă sinodul din 1868 a cerut restabilirea vechilor drepturi ale Bisericii române, a făcut-o aceasta pentru că „așezămintele bisericii noastre se alteraseră prin ordinațiuni anticanonice” și pentru că „absolutismul se lăcea într-însa din ce în ce mai mult”. Din pricina acestor „alterări” domnia „o frică generală în inimile uniților că la firul vieții bisericii acesteia rod viermi ucigători. Această frică crescuse din zi în zi și se mări din an în an, așa încît sinodul din 1868 s-a cugetat a fi dator a lua măsuri de urgență spre salvarea bisericii. Sinodul voia să pună stavilă acestor alterări. De aceea revoca biserica la statul ei de mai înainte; de aceea decise ca Instituțiunile bisericii noastre, care este o biserică sinodală, să se conserve neatinse. Cu un cuvînt sinodul avea în vedere salvarea bisericii. El a călcat strîns pe cărările umblate de părinții săi. Fie ca întreprinderea lui să fructifice cît mai curînd”.

Ioan M. Moldovanu era convins „că dela executarea concluzelor acestui sinod e condiționată creșterea și prosperarea bisericii noastre” și că hotărîrile lui nu pot deștepă „neplăcere în niciun amic adevărat al bisericii noastre”, pentru că ele sînt un zid de apărare a bisericii și instituțiilor ei, cînd acestea ar fi amenințate „din partea ultramontanilor”. Cu toate acestea I. M. Moldovanu înregistrează unele critici ce se aduceau acestui sinod: 1. că hotărîrile lui au „produs neplăcere nunțiatului apostolești din Viena, întrucît ele ar fi atîngînd lucruri dogmatice și au-

toritatea pontificelui roman”; 2. că ele sînt în opoziție cu Corpus Juris și cu decretalele papale. La aceste obiecțiuni I. M. Moldovanu răspunde: 1. că nunțul n-are de ce se supăra, întrucît sinodul s-a „ținut strîns de pactul de uniune și declarările sărbătorești ale bisericii noastre din secolul trecut și prezent și a lucrat în deplină consonanță cu ele” cînd a declarat că unirea constă numai în cele patru puncte dogmatice; 2. că apelul la Corpus Juris și la Decretale dovedește ori „o complectă neștiință de dreptul bisericii noastre, care nu are a face nimic cu Corpus Juris și surorile lui, ori năzuința de a surpa așezămintele bisericii noastre”.

Din sumarele expuneri de mai sus poziția lui I. M. Moldovanu, aceeași cu poziția soboarelor și a întregului cler și a tuturor credincioșilor greco-catolici, se rezumă în următoarele puncte: 1. păstrarea neschimbată a tradițiilor strămoșești, admițînd din catolicism numai cele patru puncte, și aceasta în mod pur formal (nici vorbă de primirea întregii dogmatice catolice, a dreptului și cultului catolic); 2. Înlăturarea absolutismului ierarhic impus de catolicizant și reînvierea sinodalității mixte în biserică; 3. combaterea necruțătoare a ultramontanilor, crescuți în institute iezuite, care călcau în picioare independența, drepturile, tradițiile strămoșești ale bisericii greco-catolice și voiau să o desființeze prin incorporarea ei deplină în biserica romano-catolică. Pentru el unirea era o alianță între două biserici, prin care biserica greco-catolică, acceptînd formal cele patru puncte, își păstrează neatinse drepturile, așezămintele, învățătura, cultul și toate tradițiile sale strămoșești, adică rămîne în vechea lege ortodoxă de dinainte de 1698. Lupta lui deci este luptă pentru păstrarea neschimbată legii strămoșești și contra ultramontanilor, care prin catolicizare voiau să ducă la ruină și desființare biserica romînilor. De aceea Ioan M. Moldovanu a fost și unul din promotorii cei mai consecvenți și mai înflăcărați ai unității dintre frații despărțiți de vitregia vremurilor în două biserici. El recunoaște că „romînii, și cei din Ardeal și cei din Țările romîne țineau tare la religia lor (ortodoxă) și de aceea aveau de a suferi multe nedreptăți dela regii Ungariei și sub principii calvini” și este convins că o parte din romîni s-au unit cu Roma numai din dorința de a-și ușura situația fără însă a accepta schimbarea legii strămoșești. (Cf. Istoria Ardealului Blaj 1875 p. 47—48). El arată deasemenea că această uniație a rupt pe romîni în două și „de multeori i-a împerechiat între sine, ca și cum nu ar fi frați cei de un sînge ce se țin de o biserică cu cei ce se țin de alta”. (Idem ibidem p. 62—63). El vorbește cu simpatie de biserica ortodoxă din Ardeal în care legea strămoșească este păstrată neschimbată și se aplică sinodalitatea bisericească, pentru care lupta și el — și era de părere ca între membrii celor două biserici romînești să existe o adevărată frățietate.

Pentru atitudinea lui de dirz apărător al legii strămoșești și de promotor al înfrățirii între bisericile romînești, profesorul și canonicul Ioan M. Moldovanu poate fi pus cu cînte alături de Petru Maior și de alți luptători pentru legea strămoșească și poate fi numărat între glorioșii precursori ai reîntregirii noastre bisericești. El a pus o piatră de temelie la menținerea unității în legea strămoșească a credincioșilor din Ardeal și prin aceasta a contribuit la realizarea unității noastre bisericești. De aceea, la 40 ani dela moartea sa, reamintind lupta de o viață întreagă a lui Ioan M. Moldovanu — numit și Moldovanu — împotriva ultramontanilor și catolicizanților și pentru păstrarea neschimbată a legii strămoșești, îl simțim în rînd cu noi, clerul și credincioșii bisericii reîntregite, ca un precursor și ca pe un îndrumător care ne cheamă să rămînem credin-

cioși tradițiilor strămoșești și să desăvîrșim unitatea dintre noi. Biserica noastră îi cinstește amintirea și clerul și credincioșii îi continuă lupta cu convingerea că numai prin unitate și prin atașament neclintit față de tradițiile strămoșești vom implini testamentul înaintașilor noștri și vom contribui la propășirea bisericii și la binele popoului nostru.

N. Mladin

Revenire la credința străbună

Două suflete s-au întors la vatra străbună, la Biserica noastră. Prea Sfințitul nostru Episcop Nicolae al Clujului, ne-a învrednicit, trimițîndu-ne din Cluj o femeie de ani 30 cu numele de Pop Marta (Maria) și pe fiul ei Nicolae de 9 ani să primească taina Sf. Botez din mîinile părintelui nostru Nicolae Bercaru.

Părinții lor sînt adventiști. Copiii n-au fost botezați, fiind departe de Sf. Biserică. Setea de credință, le-au îndreptat pașii spre Sf. Episcopie, cerînd să fie botezați cu „Apă și cu Duh”.

Dorința le-a fost ascultată. Părintele nostru le-a făcut catehizația, învățîndu-i adevărurile de credință.

E zi de Rusali. Biserica a devenit neîncăpătoare. Ierusalimul a coborît în satul nostru. Credincioșii din multe parohii au venit să vadă și să ia parte la acest act solemn. Serviciul divin a fost oficiat de Pr. Nicolae Bercaru, titularul parohiei ortodoxe romîne Sărata, protopopiatul Cluj. S-a săvîrșit Sf. Liturghie. S-a administrat taina sf. Botez celor doi convertiți. Cu cîtă bucurie au primit ei sf. botez! Lacrămile le străluciau în ochi. După simbolul Credinței Catehomena Pop Marta (Maria) cu lacrimi în ochi a făcut o mărturisire de credință sinceră, arătînd că revine la credința cea adevărată, de unde nu va mai pleca niciodată, lăsînd-o ca o moștenire fiilor ei. Printr-o predică binesimțită titularul parohiei părintele Nicolae Bercaru, a arătat credincioșilor însemnătatea tainei sf. botez, condițiile celor ce se botează și roadele lui, toate cu texte documentate din Sf. Scriptură. Apoi s-a sfințit Răstîgnirea, ridicată de un credincios.

S-a predicat despre Sf. Cruce. Cuvîntarea a fost presărată cu texte din Sf. Scriptură, documentînd biblic existența sf. Cruci ca obiect de cînte și ajutorință pentru cei ce cred și-și pun nădejdea în ea. După masă s-a oficiat vecernia cu frumoasele rugăciuni ale plecării genunchilor. Către seară toți au plecat pe la casele lor, plini de merindea duhovnicească din predica părintelui nostru Nicolae Bercaru, care a depus toate strădanile la săvîrșirea acestui act solemn. Ochii multora s-au deschis.

Dea Dumnezeu, ca cei ce s-au abătut dela credința cea adevărată, să se apropie de vatra strămoșească, de Biserica lui Hristos. Noi îi primim cu brațele deschise rugîndu-ne pentru ei, ca Dumnezeu să-i îndrepte, iar credința să-i încălzească, așa cum s-a întîmplat cu apostolul Pavel, apostolul neamurilor.

Ionaș Terec, Sărata-Cluj

